

Ks. JACEK URBAN

RELACJA KARD. JANA PUZYNY O KONKLAWIE 1903 R. I O JEGO SŁYNNYM WETO

W pierwszych dniach sierpnia 2003 r. minie setna rocznica wyboru kard. Giuseppe Sarto na stolicę Piotrową, jako Piusa X. Konklawe, które doprowadziło do jego wyboru należy do historii. W czasie jego trwania po raz ostatni w dziejach papieżstwa zastosowano weto. W imieniu cesarza Austro-Węgier Franciszka Józefa I zgłosił je biskup krakowski kardynał Jan Puzyna. Cesarz posłużył się ekskluzywą, by nie dopuścić do wyboru kardynała Mariano Rampolli. Tematyka weto została już podjęta i opracowana przez Zdzisława Obertyńskiego¹. W artykule Z. Obertyńskiego znajduje się notatka, że z punktu widzenia biskupa krakowskiego „jedynym udokumentowaniem bezpośrednim zagadnienia jest właściwie monografia o kardynale Puzynie, pióra ks. Edwarda Komara”². Autor powtarza zdanie, że kard. Puzyna, poza tym co przekazał Komarowi w formie relacji ustnej, a co Komar zapisał we wspomnieniach o Kardynale, nie pozostawił żadnych materiałów, co więcej wszystkie, które miały związek ze sprawą weta polecił spalić. Dziś to stwierdzenie można już uściślić. Chodzi o źródło nieznanne Z. Obertyńskiemu. Jest nim relacja tego, który weto osobiście przedstawił w imieniu cesarza Franciszka Józefa I, biskupa krakowskiego kard. Jana Puzyny. W Archiwum Kapitulnym na Wawelu znajduje się niewielki tekst zapisany ręką kard. Jana Puzyny i przez niego osobiście podpisany. Są to dwie złożone karty papieru. Składkę rozpoczyna odcisk pieczęci wydrukowanej w kolorze czerwonym: *Curia Principis Episcopi Cracoviensis*. Następnie monogram składający się z pierwszych liter zawołania Jezus-Maryja-Józef (JMJ). Poniżej zamiast tytułu Kard. Puzyna rozpoczął swe świadectwo od słów: „Ku wiecznej pamięci – dla wyświecenia prawdy”. Tekst nie jest datowany. Powstał zapewne po serii ataków skierowanych w osobę kard. Puzyny. Zapisany został w formie diariusza, w stylu kard. Puzyny. Zdania są krótkie, rzeczowe. Tekst nie jest przełomem w dotychczasowej wiedzy na ten temat. Relacja kard. Puzyny nie wnosi wiele nowego w stosunku do tego co zanotował Komar we wspomnieniach. Nadal pozostaje otwarte pytanie o postawę kard. J. Puzyny. Czy ce-

¹ Z. Obertyński, *Weto kardynała Puzyny*, „Collectanea Theologica” A. XXIX, fasc. I-IV, 1958, s. 10-48.

² E. Komar, *Kardynał Puzyna (moje wspomnienia)*, Kraków 1912; Obertyński, *Weto...*, s. 16.

sarz Franciszek Józef I posłużył się ekskluzywą pod wpływem nalegań kardynała Puzyny, który uważał wybór Rampolli za szkodliwy dla Kościoła, czy też kard. Puzyna był tylko *portitorem* cesarskiego weto³. Kard. Puzyna w swej relacji zajmuje stanowisko czysto kościelne, dystansując się od polityki. Swojej relacji nie rozpoczął od audyencji w pałacu cesarskim w Wiedniu, ale od *Veni Creator* rozpoczynającym konklawe. O politykę zaledwie potrąca pisząc, że papież winien być człowiekiem „wielkiego serca dla wszystkich narodów”⁴. Mimo tego relacja kard. Puzyny warta jest publikacji, bo jest nieznaną dotąd historią Kościoła relacją tego, który w imieniu cesarskim przedstawił weto. Jest ważna, bo w pewnym stopniu uwiarygodnia tekst Komara. Dotąd historycy Kościoła z dużą ostrożnością korzystali z jego wspomnień o kardynale Puzynie. Porównując publikowany tu tekst kard. Puzyny i tekst relacji kard. Puzyny, którą zapisał Komar, wypada za Z. Obertyńskim powtórzyć o Komarze, iż „spisał tylko to czego był osobiście świadkiem, lub co usłyszał wprost od kardynała (...) przeto jego książka zasługuje na wiarę tam, gdzie przytacza wydarzenia lub wypowiedzi Puzyny”⁵. Może więc warto zaglądać do wspomnień Komara, skoro konfrontacja z odkrytym tekstem Puzyny, co prawda tylko w tej jednej sprawie, wypada na korzyść późniejszego biskupa administratora diecezji tarnowskiej⁶.

W zamieszczonej poniżej edycji uwspółcześniono pisownię: syxtyńska – sykstyńska, No. – nr, missye – misje, St. – św., dyecezalny – diecezjalny itp.

Edycja źródła

Oryg.: Archiwum Krakowskiej Kapituły Katedralnej na Wawelu, b. sygn.

Ku wiecznej pamięci – dla wyświecenia prawdy.

Konklawe rozpoczęliśmy dnia 31 lipca 1903 w piątek o godzinie 5-tej od *Veni Creator* w Kaplicy Paulińskiej, skąd udaliśmy się parami do Kaplicy Sykstyńskiej, gdzie przemawiał kard. Oreglia. Przysięga – adoracja Najś[więtszego] S[akramentu], wieczerza wspólna, pod nr 34, widok na plac św. Piotra.

1 sierpnia. Medytacja w kapl[icy] Paulińskiej o 7-mej wspólna Komunia św. w kaplicy Sykst[yńskiej]. Mszę św. miał kard. Ser[a]f[ino] Vanutelli⁷, o 9½ posiedzenie – modlitwa, wylosowanie skrutatorów, infirmorów, głosowanie, rozdaj przysięgi, złożenie kartek, z głosem do kielicha. Kard. Rampolla 27, Gotti

³ Z. Obertyński, *Kardinal Puzyna und sein Veto*, [w:] *Festschrift Franz Loidl*, Wien 1971, III, s. 183–184; J. Kracik, *Puzyna Jan*, PSB, t. 29, s. 490.

⁴ Dla Puzyny Rampolla nadmiernie związany był z Rosją i Francją. – Por. Komar, *Kardynał...*, s. 89: „potrzeba dziś papieża-biskupa, a nie polityka, papieża nie tylko dla dwóch narodowości (Francya i Rosya)”.

⁵ Z. Obertyński, *Weto...*, s. 16.

⁶ A. Nowak, *Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej 1785–1985*, t. 1, *Biskupi i kanonicy*, Tarnów 1999, s. 33 i ns.

⁷ Kard. Serafin Vanutelli, bp de Porto, wicedziekan Kolegium Kardynalskiego, ur. w 1834 r.

17, Sarto 7⁸. Kard. Oreglia zapowiedział, że akcesu nie będzie. Zebranie 7 Kardynałów u mnie. Adoracja Najśw[iętszego] Sakr[amentu] w kaplicy Paul[ińskiej], brewiarz. O 4½ wspólne posiedzenie: R[ampolla] 29, G[otti] 16, S[arto] 10. Byłem u kard. Oreglii⁹ zwracałem [uwagę] na niewłaściwą kandydaturę R[ampolli]. Kard. Ort[eglia] jest za G[ottim]. U mnie narada, mam w niedzielę rano być u kard. Oreglii i oddać protest-ekskluzywę rządu przeciw wyborowi R[ampolli].

2 sierpnia, niedziela. Miałem Mszę św. o 6¼ w kapli[cy] Paul[ińskiej] przed ołtarzem Najświętszej Maryi Panny. Byłem u kard. Oreglii, który odmówił przyjęcia pisma protestującego (veto) przeciw wyborowi R[ampolli], później odwiedziłem kard. Ramp[olłę], któremu powiedziałem, że wniosę protest przeciw jego wyborowi. Byłem u abp Mer[r]y de la Vall.¹⁰ Msza św. w kaplicy Sykst[yańskiej]. Posiedzenie: R[ampolla] 29, G[otti] 9, S[arto] 21. Po ogłoszeniu wyniku głosowania odczytałem deklarację z protestem (veto) przeciw wyborowi kard. Ramp[olli]. Wielu kardynałom poddawałem myśl, że przyszły Papież winien być pobożny, wielkiego serca dla wszystkich narodów, rozumiejący pracę biskupa diecezjalnego: małe, wielkie seminaria, misje, wizyta pasterska. Polityka środek – nigdy cel rządów. Posiedzenie o 5-tej godzinie. Kardynał Perraud¹¹ wystąpił z mową przeciw wniesionej ekskluzywie. R[ampolla] 30, S[arto] 24, G[otti] 6, Oreglia¹². Poznałem kard. Sarto.

3 sierpnia, poniedziałek. Msza św. o 6-tej w kapli[cy] Pauli[ńskiej]. Posiedzenie o 9½ – przemówienie R[ampolli] przeciw mej deklaracji. Nic nie wspomniał w przemówieniu, że poprzednio byłem u niego – mały człowiek. Agitacja za kard. R[ampolla] (Vives, Mathieu, Steinhuber)¹³. S[arto] 27, R[ampolla] 24. Kardynał Sarto w ładnym, ciepłym przemówieniu dziękuje za oddane mu głosy, wyboru nie przyjmuje. Poszedłem z kard. Sarto do Kapli[cy] Paul[ińskiej]. Posiedzenie o 5-tej. S[arto] 35, R[ampolla] 16, G[otti] 7. Kard. Satolli¹⁴ oznajmił, że kard. S[arto] wybór przyjmie. Byłem u kard. Koppa i Fischera¹⁵.

4 Sierpnia, [wspomnienie] św. Dominika. Msza św. w Kapli[cy] Paul[ińskiej]. O 9½ w kapli[cy] Sykst[yańskiej]; posiedzenie. S[arto] 50, R[ampolla] 10,

⁸ Kard. Marian Rampolla del Tindaro, sekretarz stanu Leona XIII, kard. Hieronim Maria Gotti prefekt Kongregacji Biskupów i Zakonów, kard. Józef Sarto patriarcha wenecki. Wg F. Seppelt, K. Loeffler, *Dzieje papieży*, Poznań 1936, s. 606 podczas I głosowania kard. Sarto otrzymał 5 głosów.

⁹ Kard. Ludwik Oreglia di San Stefano, biskup Ostii i Velletri, dziekan Kolegium Kardynalskiego, ur. 1828 r.

¹⁰ Abp Rafał Merry del Val był sekretarzem konklawe. W edycji pozostawiono pisownię Autora: de la Vall, zamiast del Val.

¹¹ Kard. Adolf Perraud, bp Autun.

¹² Wg F. Seppelt, K. Loeffler, *Dzieje papieży*, s. 606 w IV głosowaniu Gotti otrzymał 3 głosy.

¹³ Kard. Andrzej Steinhuber, prefekt Kongregacji Indeksu, kard. Józef Vives y Tuto, generał kapucynów i kard. Franciszek Mathieu.

¹⁴ Kard. Franciszek Satolli, bp Frascati, prefekt Kongregacji Studiów.

¹⁵ Kard. Jerzy Kopp, bp Wrocławia, kard. Antoni Fischer, abp Kolonii.

G[otti] 2. Kardynał Sarto poszedł się ubrać w białą sutannę. Oznajmił, że obiera imię Piusa X. Zaraz w kapl[icy] Syxt[ykańskiej] złożyliśmy hołd Piusowi X, który poprzedzony przez kardynałów dał z logii bazyliki benedykcję do wnętrza bazyliki św. Piotra zebranych wiernym¹⁶. Głos ładny, silny. Poczem poszedł Pius X do chorego kard[ynała] hiszpań[skiego]. O 5-ej godzinie w kapie jedwabnej, fioletowej składaliśmy hołd po raz drugi w kaplicy Sykstyńskiej Piusowi X (w kapie czerwonej i mitrze). Ścisnął i błogosławił. Na sesjach w czasie konklawe kardynałowie byli ubrani we fioletową sutannę, mucet.

4 sierpnia o godzinie 6 ½ wyjechaliśmy z Watykanu.

(+J. Kard. Puzyna)

¹⁶ Dlaczego Pius X nie udzielił błogosławieństwa urbi et orbi z zewnętrznej logii bazyliki św. Piotra zob. Z. Zieliński, *Papiestwo i Papieże dwóch ostatnich wieków*, Warszawa 1999, s. 257.